

DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ I DERSİ NOTLARI

BURHAN ÖZKAN

1. HAFTA

Dış ticaretin tanımı tarihçesi ve çeşitleri, Dış ticaretin temel nedenleri, Pazara giriş ve Teklif, Sözleşmenin Temel Esasları.

II. Dünya savaşından sonra iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, bugün "küreselleşme" olarak ifade edilen eğilimin ortaya çıkışını sağlamıştır. Özellikle son yirmi yılda her alanda ortaya çıkan gelişmeler; post-modern yönetim ve pazarlama yaklaşımlarının olgunlaşmasına yol açarken, küreselleşme kavramının da ekonomik, sosyal ve politik tüm alanlarda yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Artık küresel müşteri veya küresel pazarlar ya da küresel ihtiyaçlar, istekler ve tercihler gibi pek çok kavram günümüzün iş hayatında sıkça kullanılır hale gelmiştir.

Kısaca insanların beklentilerine ve ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet üretiminin yapıldığı yerler olarak ifade edilen işletmelerin; Söz konusu küresel ortamda müşterilerin ihtiyaçlarını, hedef pazarın veya pazarların nerede olacağı düşünülmelidir. Eğer işletmelerin pazarları, ulusal pazarlardan oluşuyorsa (ki bu durum günümüzde işletmelerin yaşamları için zorunlu) uzun vadede iş dünyasında kalıcı olmaları zordur. Diğer bir ifadeyle sınırlı ulusal pazarlar yerine, daha geniş olanak ve kaynaklara sahip uluslar arası pazarlar hedef alınmazsa, uzun yıllar sektörde faaliyet sürdürme olasılığı düşük olacaktır.

Küresel pazarlarda faaliyette bulunmak yüksek düzeyde bilgi birikimi ve tecrübe gerektirir. Ancak günümüzde sözü edilen bilgilere ulaşmak son derece hızlı ve kolaydır. Lakin bu bilginin yönetimi o derece güçtür. Dolayısıyla ihracat yapan işletmeler için dünya pazarlarında faaliyette bulunmak olanaksız değil fakat zor bir süreçtir.

Dış Ticaret Nedir?

Dünyada var olan tüm ülkeler toplumlarının ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. İhtiyaçları karşılamak için de mal ve hizmete ihtiyaç vardır. Hizmet ve mal üretimi gerçekleştirebilmek için birtakım kaynaklara gerek duyulur. Ancak her ülke mal ve hizmet üretimi için yeterli kaynağa sahip değildir.

Bu yüzden üretim ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaz. Bunun için başka coğrafyalardan tedarik için destek duyar. Gerekli olan bu ihtiyaç dış ticaret ile karşılanır.

Dış ticaret; uluslararası bölge ve sınırlar arasında karşılıklı olarak gerçekleştiren hizmet ya da mal alışverişine denir. İthalat, ihracat gibi çeşitleri bulunmaktadır.

Hedeflere ulaşmak için uyguladıkları kararlar, tedbirler vb. ise dış ticaret politikasını oluşturur.

Dış ticaret; üretilen hizmet veya sermayenin ulusal sınırların dışına akmasıdır. Üretilen mal ve hizmetlerin, tüketicilere sunulmasını sağlayan alım ve satım işlemleri ticaret kavramını temsil eder. Bu alım ve satım işlemlerinin yabancı ülkelerle yapılması ise dış ticaret kavramını temsil eder. Dış ticaret, alım ve satım işlemlerinin teslimi açısından ithalat ve ihracat şeklinde gerçekleşir.

Bu kavrama en basit haliyle ithalat ve ihracat işlemlerinin bütünüdür denilebilir. Ülke ekonomisi açısından kalkınma için ihracat önemli bir yere sahiptir. Genellikle ülkeler, ihracatı artırma ithalatı azaltmak için politikalar düzenler.

Dış Ticaret Çeşitleri

- İthalat
- İhracat
- Transit ticaret

İthalat Nedir?

Yabancı bir ülkeden mal ve hizmet satın alınma işlemine verilen addır. Dış alım olarak adlandırılır. Başka ülkelerde üretilen malların, ülkedeki alıcılar tarafından satın alınma işlemidir. İhracat ile birlikte bir ülkenin dış ticaret dengesini oluşturmaktadır. Özel ve tüzel kişiler tarafından yapılabilir.

Bunun yanında kamu iktisadi kuruluşları ve devlet tarafından da yapılabilir. Bir ülkenin ticaret tablosuna bakıldığında ithalat ne kadar düşükse o ülke için oldukça olumlu bir durum yaşanır.

İthalat seviyesi yüksek olan ülkeler ticari açıyla karşılaşır.

İthalat sayesinde düşük fiyata kaliteli ürünler elde edilebilir.

Transit Ticaret

Transit ticaret; ülke dışı veya serbest bölgelerde faaliyet sürdüren bir firmadan veya antrepodan satın alınan malın, yine ülke dışında faaliyet sürdüren başka bir firma veya antrepoya ülkemiz üzerinden transit gönderilmesidir.

Transit ticaret yaparken talepler, “Transit Ticaret Formu” düzenlenmek kaydıyla bankalara yapılmaktadır.

Uluslararası anlaşmalarla belirlenmiş ticareti yasak olan mallar ve politikalarla belirlenen transit ticaret yapılması uygun olmayan mallar ile transit ticaret yapılamaz.

İthalat ve ihracat yapılması yasaklanan ülkelerle transit ticaret yapılamaz.

İhracat

Uluslar arası pazarlarda faaliyette bulunmanın en eski ve geleneksel yolu olan **ihracat, mal ve hizmetlerin ulusal sınırların dışına sevk edilmesidir.** Bir başka ifadeyle ihracat; potansiyel müşterilerin yabancı ülke pazarında saptanması, mal satışının yapılması ve malların tüketiciye ulaştırılmasıdır.

ihracat; bir malın ya da ekonomik değer in yürürlükteki İhracat Mevzuatı ile Gümrük Mevzuatına uygun şekilde fiili İhracatının yapılması ve Kambiyo Mevzuatına göre bedelsiz İhracat hariç bedelinin yurda getirilmesi veya Müsteşarlıkça İhracat olarak kabul edilecek sair çıkışlardır. Bu noktada ihracatçının tanımını da vermek yerinde olacaktır.

O halde İhracatçı; ihraç edeceği mala göre ilgili İhracatçı Birliğine üye olan gerçek usulde vergiye tabi gerçek ve tüzel kişi tacirler ile, Esnaf ve

Sanatkârlar Odasına kayıtlı olup, üretim faaliyeti ile iştigal eden esnaf ve sanatkârlarla, joint venture (ortak girişim) ve konsorsiyumlardır.

Pazara Giriş Yolları :

- İhracat,
- Ortak yatırım,
- Lisans kullanımı
- Yerinde (off-shore) üretim

Ortak Yatırım (Joint Venture)

İhracatçı firma ile ithalatçı firma arasındaki hisse, teknoloji transferi, yatırım, üretim ve pazarlama alanlarından biri veya birkaçının söz konusu olduğu bir ortaklık anlaşmasıdır.

Bu ortaklık anlaşması, performans, yükümlülüklerin sınırları, kârın paylaşımı ile birlikte pazarlama anlaşmalarındaki sorumlulukları belirlemektedir.

Bu tip anlaşmalar maliyeti yaymakta, riski azaltmakta, pazar hakkındaki bilgi ve detayları öğrenmeye olanak sağlamakta ve böylece pazara girişi kolaylaştırmaktadır.

Lisans Anlaşmaları (Licensing)

Bir firma sahip olduğu teknolojik know-how, tasarım ve fikrî mülkiyet hakkını, bir sözleşmeye bağlı olarak yabancı bir firmaya, bir ödeme şekli veya telif karşılığında devredebilir. Lisans anlaşmaları yabancı pazarlara hızlı bir girişe imkân sağlamaktadır.

Sermaye yatırımına izin verilmekte ve bunun karşılığı genellikle hızla geri alınmaktadır. Ancak, lisans anlaşmaları üretim ve pazarlamadaki kontrolün kaybolmasını ve eğer anlaşma da yasaklanmamışsa istemeyerek de olsa teknolojik know-how'ın lisans kullanıcısı tarafından paylaşılmasını beraberinde getirmektedir.

Yerinde (off-shore) üretim:

Bir firmanın, taşıma maliyetlerini azaltarak yasaklayıcı tarifelerden kaçınmak, düşük işçilik ve girdi maliyetlerinden yararlanmak ve devlet teşviklerinden faydalanmak için hedef pazarda bir yer tesis ederek imalat yapmasıdır.

İhracat Konsorsiyumları

- **SDŞ (Sektörel Dış Ticaret Şirketleri Modeli) :** KOBİ'lerin birleşerek ihracat amacıyla bir konsorsiyum kurması ve ihracatın bu konsorsiyum tarafından gerçekleştirilmesi pazara girişte yararlı bir yöntem olarak görülmektedir. Bu nedenle hükümetler bu modeli teşvik etmektedir.

SDŞ Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Türkiye'deki KOBİ'lerin ihracata yönelik faaliyetlerinde gönüllü olarak sermayelerini, bilgilerini, üretimlerini ve tecrübelerini bir araya getirerek ölçek ekonomisinin sağladığı avantajlara sahip olunmasını destekleyici bir modeldir.

Söz konusu modelin ihracatçılara (üyelerine) sağladığı faydalar şunlardır:

- Yeni pazarlara girme ve yeni alıcılara ulaşma
- Pazarın çeşitlenmesi ve riskin azaltılması
- Büyük miktardaki siparişlerin birlikte hareket yolu ile kolaylıkla karşılanması
- Uzun dönemli yatırım ve üretim planlaması yapılabilmesi
- Birim üretim, dağıtım giderlerinde azalma
- Pazarlık gücü elde ederek daha karlı satış yapabilme
- İhracatta bilgi birikimi ve deneyim elde etme
- Döviz girdisi elde etme

- Endüstri alanında sesini duyurabilme
- İhracat giderlerinin paylaşımı nedeniyle daha az finans ile kaynak tahsisi
- Diğer aracı kurumlara alternatif olabilme
- Birlikte başarı elde etme duygusu ve bunun moral üzerine olumlu etkisi

Dış Ticaret Sermaye Şirketleri

İhracata yönelik pazarlamada bir örgütlenme biçimi olarak Türkiye’de ilk olarak “Dış Ticaret Sermaye Şirketleri” bir model olarak benimsenmiş ve 1980 yılında resmi olarak uygulamaya konularak devletçe de desteklenmiştir.

Söz konusu karar hükümleri, imalatçı olmayan, ancak dış pazarlamada ihtisaslaşmış ihracatçı sermaye şirketleri eliyle ihracatın geliştirilmesi ve artırılması esaslarını düzenlemektedir.

Dış Ticaretin büyük ölçekli şirketler eliyle büyütülmesini öngörerek yeni bir yapılanmaya yol açan bu model ile ihracatta belirli mal ve pazarlar konusunda ihtisaslaşmış ekipler oluşturulması amaçlanmıştır.

Dış Ticaret Politikası

Dış ticaret politikası; bir ülkenin dış ticaretini, belirlediği hedefler doğrultusunda düzenlemek amacıyla alınan önlemlerdir.

Ülkenin doğrudan bir şekilde ticaret akımlarını sınırlandırmak, özendirmek ve düzenlemek amacı ile almış oldukları önlemlerdir.

Dış ticaret politikası bazı amaçlar taşır. Genel olarak belirtmek gerekirse bu amaçlar;

- **Dış Ödeme Dengesizliklerini Giderme Amacı:** Ödeme bilançosu açık veren ülkeler, döviz gideri işlemlerinin kısıtlanmasını amaç edinirken, döviz kazandırıcı işlemlerinin artmasını amaç edinirler.
- **Dış Rekabette Korunma Amacı:** Dış piyasa rekabetine dayanamayan yerli endüstriyi koruma amacı taşır.
- **Ekonomik Kalkınma:** Dış ticaret politikası sanayileşme stratejisinin bir aracıdır. Bu sayede ekonomik kalkınma hedeflenir.
- **Ekonomik Liberalleşme:** Ulusal ekonomi ve dünya ekonomisinin bütünleşmesi amacıdır.
- **İç Ekonomik İstikrarı Sağlama Amacı:** İç ekonomik istikrarı bozan enflasyon ve işsizlik sorunlarını çözmeye doğrultusunda uygulanan dış ticaret politikası amacıdır.
- **Piyasa Aksaklıklarını Giderme Amacı:** İç piyasada yaygınlaşan tekellerin devlet eliyle azaltma ve rekabeti artırma amacıdır.
- **Hazineye Gelir Sağlama Amacı:** İhracat ve ithalat vergileri ile devlet hazinesine önemli bir gelir oluşturma amacıdır.
- **Otarşi:** Ekonomik olarak kendi kendine yeterliliği amaçlamaktadır.
- **Sosyal Amaçlar:** Ülke güvenliği, çevre kirlenmesini önleme vb. nedenlerle girişinin veya çıkışının kısıtlanması ya da yasaklanmasıdır.
- **Siyasal Amaçlar:** Siyasi nedenlerle bir üretici grubunun kayırılması durumudur.
- **Dış Politika Amaçları:** Dış ticaret politikası dış politika ile benzerlik gösterir. *Örneğin askeri olarak kritik kabul edilen ürünlerin düşman ülkelere satışı yasaklanabilmektedir.*

Dış Ticaretin Temel Nedenleri:

- Ülkelerin kaynak donanımlarının farklılığı: Mukayeseli avantajlar
- Ülkelerin bazı malların üretiminde uzmanlaşmaları: Kalite ve fiyat
- İç ve dış fiyatlar arasındaki farklılık: Ölçek ekonomileri
- İhtiyaç fazlası ürünlerin değerlendirilmesi
- Yatırım mallarının temininde kolaylık
- Sermaye birikiminin sağlanması
- Farklılaştırılmış mallar ve talepler
- Yeni iş sahalarının açılması
- Teşvikler ve yardımlar

Dış Ticarete Sözleşmenin Temel Esasları

- Tarafların Güvenirliliği Tespit Edilmeli
- İstekler Belirlenmeli
- Sözleşme Şekli Belirlenmeli
- Sözleşmede Hukuk Seçimi Yapılmalı
- Sözleşmede Geçerli Lisan Seçilmeli
- Sözleşme Başlığı Verilmeli
- Sözleşme Taslağı Hazırlanmalı
- Sözleşmenin Geçerlilik Süresi
- Sözleşmenin Bedeli
- Teminat
- Tarafların Hak ve Borçları
- Sigorta
- Gözetim
- Cezai Şartlar
- Mücbir Sebep
- Fesih Şartları
- Yürürlük Tarihi

